

Takım Oyuncusu Olabilmek

FM Alper Efe ATAMAN

Rusya'nın Khanty-Mansiysk kentinde düzenlenen 39. Satranç Olimpiyatları sona erdi. Satranç severler ağız birliği edercesine, ev sahibi ülke adına oynamaya başlayan GM Karjakin'in yokluğunda şampiyonluğa ulaşmış Ukrayna'nın başarısını konuştu. Övgüler gerçekten de yerindeydi; lakin şampiyonluğu her zamankinden daha fazla önemseyen Rusya, son iki olimpiyat şampiyonu Ermenistan ve Avrupa Şampiyonu Azerbaycan gibi ülkelerin önündeki birincilik tarihi bir başarı olarak nitelendirilmeli.

Birkaç gün kadar önce ise, uluslararası satranç sitelerinde Azerbaycan Takımı'ndaki kadro sıkıntısı kendine yer buldu. Bazı anlaşmazlıklardan ötürü 2009 Avrupa Şampiyonası'ndaki Azerbaycan – Hollanda maçının GM Stellwagen karşısındaki galibiyetiyle şampiyonluğun kahramanı olan GM Vugar Gashimov kadroya dâhil edilemedi ve Azerbaycan ancak 12. olabildi.

Bu yaşananların gölgesinde, 39. Satranç Olimpiyatları'nın en dikkat çekici karşılaşmalarından birisini sizlerle paylaşmak istiyorum. GM Motylev – GM Radjabov partisi, siyah taşlarla oynayan oyuncunun kazanmak için ne denli çaba sarf ettiğini gözler önüne seren bir mücadele. Partiyi inceledikten sonra, benimle aynı görüşte olup olmadığını lütfen sorgulayın...

Dünya satrancının önde gelen büyükustalarından GM Motylev ve GM Radjabov...

GM Alexander Motylev (2694) - GM Teimour Radjabov (2748)

39. Satranç Olimpiyatları, Khanty-Mansiysk / Rusya 2010, [C48], (Ataman, A)

1 e4 e5 2 ♖f3 ♘c6 3 ♘c3 ♖f6

Dört At Açılışı bizlere II. Dünya Satranç Şampiyonu Lasker'in ünlü *Satrançta Sağduyu* isimli eserinde belirttiği "açılıştaki fillerden önce atlar" sözünü hatırlatır.

4 ♗b5

Partideki hamle kadar sık rastlanan diğer seçenek 4 d4 ile merkezin açılmasıdır: 4 d4 exd4 (4...♗b4 varyantı, incelemekte olduğumuz partideki gibi tahtada keskin konumlar yaratır) 5 ♘xd4 (5 ♘d5!? ilginç olmakla birlikte doğru oyunu karşısında siyahlara çok fazla sıkıntı yaşatmaz) 5...♗b4 6 ♘xc6 bxc6 7 ♗d3 d5 8 exd5 cxd5 9 0-0 0-0 10 ♗g5 c6 11 ♖f3 ♗e7 vs... GM Emre Can, bu devamyolunun ülkemizdeki uygulayıcılarının başında gelir.

4...♘d4

Eninde sonunda konumdaki simetrinin ortadan kalkması kaçınılmaz bir gerçektir. Siyahlar piyon yapısının bozulmasına izin vermemek ve b5-karesindeki fili anlamsız bırakmak adına, c6-atını henüz gelişmemiş taşlar da varken, ikinci defa oynatıyor. e5-piyonunun boşta bırakılması ise fil çifti üstünlüğünü sağlayacak ...♘xb5 fikri dolayısıyla çok önemli değildir. Örnek bir varyant: 5 ♘xe5 ♖e7 6 f4 ♘xb5 7 ♘xb5 d6 8 ♘f3 ♖xe4+ 9 ♔f2!? ♘g4+

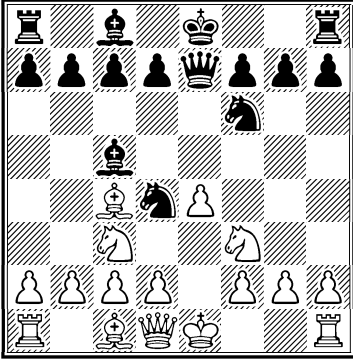
10 ♖g3 ♗g6!? 11 ♜h4 ♗h5 12 h3 ♗xb5 13 hxg4 g5! 14 fxg5 ♗e5+ 15 ♕f2 ♗d4+ =. Bu gibi karmaşık devamıyolları, 1 e4 e5 hamleleriyle başlayıp, İspanyol Açılışı ve Petroff Savunması dışında kalan sistemlerin bütününe niçin 'Açık Oyunlar' dendiğini gösterir.

5 ♕c4 ♕c5

Bir önceki hamledekine benzer düşüncelerle, siyahlar e5-piyonunun savunulması yerine gelişimi tercih ediyor. Ancak bu defa beyazlar rakibinin 'rest'ini gördü.

6 ♜xe5 ♗e7 7 ♜f3 (D)

f7-piyonunun alınması beyazlara somut bir üstünlük vaat etmez: 7 ♕xf7+?! ♕f8 ve devamında ...d6-sürüşü beyazlara sıkıntılı bir konum verir. 7 ♜xf7 hamlesi ise, nispeten daha iyi olmasına karşın 7...♗f8 tepkisi sonrasında öngörülmesi zor karmaşık pozisyonlar yaratır: 8 0-0 b5!? (8...♗xf7 9 e5! devamıyolu merkezdeki siyah şahın problemlerini ortaya koyar; örnek bir devamıyolu: 9...♜g8 10 ♜d5! ♗d8 11 c3 ♜e6 12 d4! ve beyazlar merkezdeki etkili ve ilerlemiş piyon zinciri sayesinde üstündür) 9 ♜xb5 ♜xb5 10 ♕xb5 ♗xf7 11 d4 a6 12 ♕e2 ♕e7 13 e5 ♜d5 14 c4 ♜f4 15 ♕f3 ♗b8 16 d5 ve belirsizlikle. Ulaşılan son konumda beyazların taş karşı ciddi bir kompanzasyonu olduğu görülse de, partinin henüz 7. hamlesinde böylesi keskinliklere girişebilmek büyük hazırlıklara ihtiyaç duyar. İşte bu nedenlerle daha sağlam 7 ♜f3 dönüşü tercih edilmiştir.

7...d5!?

Siyahlar mücadelenin ruhuna uygun bir biçimde, c8-h3 çaprazını açabilmek adına ikinci piyon fedasını yapıyor. Bu tip bir yaklaşımda bulunmak, her iki oyuncu için de, karşılaşmanın zorlu geçeceği için işaretçisi. Beyaz taşlarla oynayan GM Motylev, henüz oyunun ilk safhasında rakip taşların baskısını hissetmek zorunda kalırken, Azeri GM Radjabov'un da bu noktadan sonra materyal kayıpları kompanse edebilmek adına çok ince oynaması gerekecek.

8 ♕xd5

En iyi tepki. 8 ♜xd5 seçeneği 8...♗xe4+ 9 ♜e3 ♕g4 devamıyoluyla siyahların baskısını önemli ölçüde arttırmasına izin verirdi.

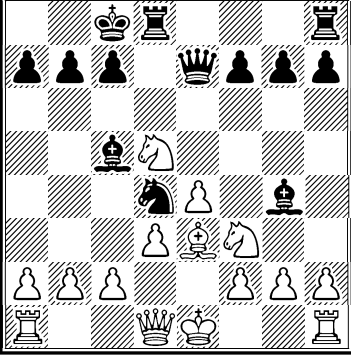
8...♕g4 9 d3 0-0-0

Kuvvetlere en hızlı bir şekilde görevler yüklemek, siyahların oyundaki stratejisi. Böylelikle b7-piyonu korunduğu gibi, daha da önemlisi a8-kalesi en hızlı bir şekilde d-dikeyinden oyuna katılmıştır.

10 ♕e3

Beyazlar için bir diğer makul seçenek 10 ♖b3 hamlesi gibi görünüyor. Bu durumda siyahların siyah-renkli kareler oyununa bel bağlaması muhtemeldir: 10...♙xf3 11 gxf3 ♘d7 12 ♙e3 ♖h4 ve siyahlar f-dikeyindeki f3-f4 gibi zayıf haneler karşısında oyun ararlar.

10...♘xd5 11 ♘xd5 (D)

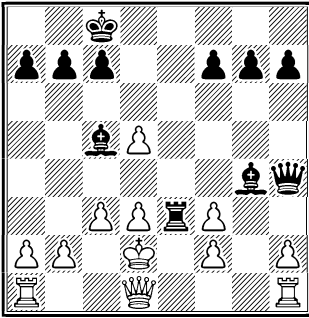

11...♖xd5!

İlkeli oyun! Rakibin hafif taşlarını açmazda bırakmak adına, siyahlar materyal kayıpları göze alıyor. Satrançta var olan bir kanı, *bir plana başladıktan sonra ona sadık kalmanın doğru bir düşünce olduğudur*. İncelediğimiz mücadelede de, siyahlar sahip olduğu inisiyatifi sürdürmek adına yapmış olduğu fedalarla planına sadık kalıyordu.

12 exd5 ♗e8 13 0-0

Yaşanmış olan bunca karmaşıklığa karşın, partideki yenilik 13 0-0 hamlesidir. 2006 yılındaki Genç Ustalar Turnuvası'nda GM Vallejo Pons – GM Dominguez, 1/2 partisinde 13 c3 hamlesine rastlarız. Bu mücadele de oldukça ilginç konumlara sahne olur: 13 c3 ♘xf3+ 14 gxf3 ♖h4 15 ♙d2 ♗xe3! (D)

Vezir ve fil çifti üçlüsü, işbirliği içerisinde olmayan beyaz taşlar karşısında yeterli oyunu sağlayacak. 16 fxe3 ♖f2+ 17 ♙c1 (17 ♖e2?? ♙xe3 18 ♙d1 ♙xf3-) 17...♙xf3 18 ♖e1 ♙xe3+ 19 ♙b1 ♙xf3 20 ♖h1 ♖e2 21 a4 ♖xd3+ 22 ♙a2 ♖c4+ =.

Partiye geri dönecek olursak, beyazların son hamlesiyle şahını şah kanadında güvenlik altına almaya çalıştığını görüyoruz. Ancak bozuk piyon yapısı, beyazların bu doğal amacına ulaşmasını oldukça güçleştirecektir.

12...♙xf3

e3-filin açmazdan çıkması nedeniyle artık bu alış zorunluydu.

14 gxf3 ♔d6!

Siyahlar şah kanadı piyon yapısının bozulmasından ilk olarak zayıflayan b8-h2 çaprazı ve özellikle de h2-karesi üzerindeki baskısı ile yararlanıyor. Elbette ki, 15 ♔xd4?? hamlesi kaybederdi: 15... ♖h4 ve mata çare yok.

15 f4 ♖h4

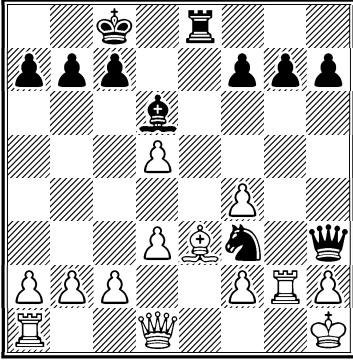
Siyahlar kuvvetlerini rakip konumun zayıf bölgesi olan şah kanadına hızla yığıyor.

16 ♔h1

16 c3 g5! 17 cxd4 gxf4 devamyolu kale öndeki (!) beyazlar için çok iç açıcı görünmediğinden, GM Motylev ♔h1-♖g1-♖g2 manevrasıyla h2-karesi zayıflığını savunmaya çalışıyor.

16... ♖h3 17 ♖g1 ♗f3 18 ♖g2 (D)

Böylece siyahların saldırısının ilk aşaması savuşturulmuş görünüyor. Dolayısıyla GM Radjabov'un yeni kaynaklar bulmaya ihtiyacı var.

18...g5!

Harika bir hamle! Rakip şah karşısında hatlar açılması, başarılı bir hücumun 'olmazsa olmaz'larından. g2-kalesi ve e3-filinin kısıtlı hareket kabiliyeti karşısında, siyahlar b8-h2 diyagonalı ve g-dikeyini açmaya yönelik ciddi bir hamle yaptı. Bu fikir karşısında ise, beyazların aktif savunma yöntemlerine başvurması gerekiyordu.

19 c4 gxf4 20 ♖a4 ♔d8 21 c5

Mücadele daha da keskin bir boyut kazanıyor. Eğer siyahlar şah kanadı hücumunu yenileyemezse, bu defa hücum sırası beyazlara geçecek ve kendisi açık bir üstünlük elde edecektir.

21... ♗h4 22 ♖ag1

Zorunlu bir tepki daha. g2-kalesinin olası hamlelerinde parti hemen sona ererdi: 22 ♖g7 fxe3 -+.

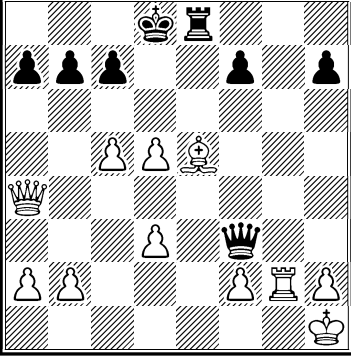
22... ♔e5

Hücum silahlarının azalması sebebiyle, siyahlar materyal kazançları yerine inisiyatifin sürdürülmesini önemsiyor. Bu noktadaki 22... ♗xg2 hamlesi 23 cxd6 ♗xe3 24 dxc7+! ♔xc7 25 ♖xf4+ ve takiben 26 fxe3 varyantı dolayısıyla beyazlara kazanç bir konum sundu.

23 ♖xf4 ♜xg2 24 ♜xg2 ♜f3 25 ♖xe5? (D)

24 hamle boyunca savunma konumunda kalmış olan GM Motylev için bile makul hamleleri bulabilmek oldukça yorucu olmuş olmalı. Keza, 25 ♖g3 hamlesi açık g-hattını kapatarak siyahları beraberlik yapmaya zorunlu bırakırdı: 25...♖xg3 26 hxg3 ♜xd5 (26...♖e1+ 27 ♜h2 ♜h5+ 28 ♜h4! devam yolunun son hamlesi Rus büyükustanın hesap sırasında kaçırdığı hamle olmalı; ulaşılan kale finalinde ancak beyazlar kazanca zorlayabilir) ve eşit bir konumla.

Tekrar 25 ♖xe5? (D) hamlesine geri dönelim:

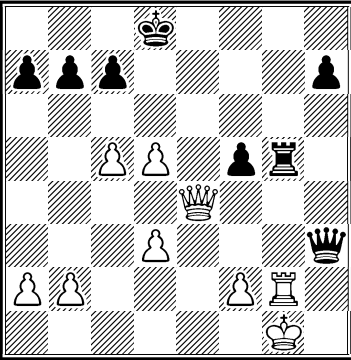
25...♖xe5 26 ♜h4+ f6!

g5-karesinin kontrolünü sağlayan anahtar fikir. ...♖e1+ ve ...♖g5 fikirlerinin her ikisi birden savuşturulamaz.

27 h3

Son sıra matını engellemenin tek yolu.

27...♖g5 28 ♜e4 ♜xh3+ 29 ♜g1 f5! (D)

Beyaz vezirin a8-h1 uzun çaprazında güvenli bir karesi olmaması partinin kaderini tayin ediyor. Her zaman kritik olan ince hesabın daha da önem kazandığı muhteşem bir hamle dizisi.

30 ♖xg5 fxe4+

Partinin geri kalanı GM Radjabov düzeyindeki bir oyuncu için ancak teknik bir meseleden ibarettir.

31 dxe4 ♜h6 32 ♖g8+ ♜e7 33 b4 ♜f4 34 ♖g3 ♜f6 35 ♖e3 ♜e5 36 a3 h5 37 ♜g2 ♜g4+ 38 ♜h1 a6 39 ♜h2 h4 40 a4 ♜d1 41 ♖h3 ♜xe4 42 ♖xh4+ ♜f3 0-1

Gerçekten de nefes kesen bir parti. Siyahlar, oyunun başından itibaren rakip karşısında riskler aldı, yaklaşımı ödüllendirildi ve bu karşılaşmada gerçek bir *takım oyuncusu* oldu.

Kanımca satrançta *takım oyuncululuğu* en iyi şu sözlerle tanımlanabilir: elde edeceği sonuçtan bağımsız, elinden gelenin en iyisini yapmaya çalıştığını takım arkadaşlarına mücadelesiyle hissettiren sporcudur takım oyuncusu. ELO başarısı, masa derecesi, ardı ardına siyah taşlarla oynamak gibi kaygıları gütmeden, yalnızca takımın alacağı sonuç önemlidir takım oyuncusu için.

Azerbaycan Milli Takımı'nda neler yaşandı, bilemiyoruz. Zaten bilsek de bu bizlerin konusu olmamalı.

Önemli olan, satranç yaşamımızda elimizi taşın altına koyarak, yapacağımız hamlelerle, ortaya koyacağımız eserlerle, yetiştireceğimiz öğrencilerle ya da vereceğimiz kararlarla takımın parçası olabilmek! Ülkemizde yükselen bir değer olan satrancın ancak ve ancak böylelikle hak ettiği yerlere geleceğini bir an olsun bile unutmadan!

Bir sonraki *Analiz Köşesi'nde* görüşünceye dek hoşça kalın, satrançla kalın!

Not: Aslında bu yazı, masa derecesi kaygısıyla Çeşme'de düzenlenen 2004 Avrupa Kulüpler Kupası'nda son tur oynamak istemeyen benim için bir özeleştiridir...

Hazırlayan: FM Alper Efe ATAMAN